

”הפרדסים אפלים, משוכות האקציה בשומות וצפופות, כרמי השקדים שעוד נותרו, ירוקים ירק בהיר ושקדיהם מפתים, כרמי גפנים מלבלבים היו שרועים ובוהקים בחמה וגבעות אדמוניות היו מציצות, ושדות נרחבים נפתחים. ומשעולי חול זהובים, רכים טובעניים... לא עבר זמן רב ונגלתה לפנינו המושבה רחובות, על בתיה הלבנים הקטנים, העומדים בחסות עצי האקליפטוס. האדמה יפה, אדמדמת, נחמדה. מושבה באמת!”¹

”הדרך לרחובות היתה יפה, הכניסה נהדרת... באמצע המושבה על הגבעה על יד החנות, עמד פעמון על עמודים גבוהים. הוא היה קורא בצלצוליו להתחלת העבודה ולסיומה, לאספה, לכיבוי שרפה, לחתונה או לכל מקרה חשוב שמתרחש. חבל זה התלוי בענבלו, היה מקשר אותך לכל חיי המושבה. בכל שעות היום היו עומדים שם אנשים המשיחים בחדשות היום, מאחורי גבותיהם השחוחים היתה השמש יורדת ומאדימה. ירח חיוור עולה - ואנשים תמיד עומדים שם ומדברים ומתלחשים...”²

כך נראתה, נשמעה והריחה רחובות בימיה כמושבה צעירה, בתיאוריהם הספרותיים של ס. יזהר ונחום גוטמן. כיום כמעט שום פינת נוף לא נותרה על כנה. מגדלי מגורים, כבישים, גשרים, מכוניות ואזורי תעשייה החליפו את הרחובות הקטנים ואת הגמלים והסוסים והשתלטו על נופה של המושבה. פרדסים וצמחים נדרסו ונעקרו בשם הקדמה והטכנולוגיה. מה ששרד מאז עדיין נראה פה ושם בעיר, למשל בית דונדיקוב המחודש ברחוב יעקב, ובו הפעמון שעל הגבעה, המשוחזר כמזכרת לדורות - מקום המתואר בדבריו של נחום גוטמן בקטע שצוטט לעיל.

ניחוחותיה של המושבה הוותיקה, לצד מאפייניה כעיר מודרנית, ניכרים בציוריו של שלום פלש - אמן המתגורר ברחובות, נושם אותה מזה עשרים וחמש שנים ומצייר את נופיה בבולמוס, כמעט באובססיה. במהלך שנים ארוכות יצר האמן מbacher עבודות עצום הכולל מאות ציורי נוף, ומתוכם נבחרו לתערוכה יצירות המתארות את הנוף המקומי - מגוון רחב של ציורים הבחנים אזורים מסוימים בעיר מזוויות שונות ובשעות משתנות. פלש טוען כי הציור עבורו הוא צורך קיומי, המתבטא בעבודה יומיומית. הוא ממלא את בדיו בסקיצות מהירות ובהתרשמויות רגעיות, ולאחר מכן מצייר בשטח עצמו. זהו “ציור מלומד”, המתכתב בדרך מודעת ובלתי מודעת עם המייסטרים הגדולים מן העבה, ציירי ה”וודוטה“ (ציורי נוף עירוני), דוגמת קנלטו ובלוטו, וציירי הנוף הפתוח קורו, ולנסיין ומישלון, כמו גם עם ציירי נוף אמריקניים עכשוויים דוגמת ג'ורג' ניק- מורו של פלש. בדומה להם, פלש מקפיד על חוקי הציור הרנסנסי המתווים את חלל הציוה, בהתייחסו לפרספקטיבה הקווית (אובייקטים הולכים וקטנים ככל שהם מתרחקים), לפרספקטיבה האטמוספרית (שינויי הצבע המתהווים כתוצאה ממעבר האור דרך האטמוספרה), וכן לאוקלוג'ן (ההסתרה). כל אלו יוצרים יחדיו את אשליית העומק על המשטח הדו-ממדי של הציוה.

בבחירת נושאיו לציור פלש מחפש אחר מוקדי עניין ספציפיים, הקשורים בעיקר לנוף ולאור המוטל עליו בזמן מסוים. לאחר שנמצאת הזווית הרצויה - תצפית פנורמית או קרן רחוב - הוא רושם תחילה את מראה הנוף, מתווה את שטח הציור באמצעות חלוקה כללית, ואז מתחיל להניח את הצבע. ציוריו נעשים על גבי פורמטים גדולים וקטנים כאחד, ולעתים על גבי משטחים ארוכים וצרים. בחלק מן המקרים פלש חוזר פעמים רבות לאתר הנבחר לשם השלמת העבודה כפי שתוכננה טרם התהוותה. יש שהוא מגיע למקום באותה שעת יום שבה החל את עבודתו לראשונה, לשם השלמת פרטים והשגת אפקט האור הרצוי. קיימים הבדלים בולטים בשיטות העבודה שבהן הוא עושה שימוש. חלק מציוריו נעשים במהירות רבה, לשם תפיסת רגע שלא יחזור, ואילו אחרים נוצרים בתהליך עיבוד איטי ודייקני. עבודות מסוימות נראות כתצלומים מדויקים של המקומות המצוירים ומתאפיינות בדיוק כמעט מתמטי, המתבסס על מדידת הפרופורציות בסרגל ועל תיאור הפרטים באופן מחושב וקפדני. לעומת זאת, בעבודות אחרות מופיעים כתמי צבע חמקמקים, הנראים לעתים מופשטים, ופרטי נוף שונים מוכנסים אליהם או מושמטים מהם. ציורים קטנים אלה מזכירים מצד אחד את ציורי הים הסועה, המופשטים למחצה, של ויליאם טרנר; מצד שני הם מאזכרים את ציוריו של מארק רותקו, המכילים שדות של צבעים הזולגים לזה לזה ויוצרים תחושה רוחנית ומדיטיטיבית.

נראה כי בעבודותיו של פלש קיים ניסיון חוזר ונשנה ליצירת קשר אישי ואינטימי בינו לבין יסודות נעלמים בנוף המקומי של העיר רחובות. במהלך השוטטות התמידית, הבלתי נלאית, במרחבים אלו נגלית פנורמה של מראות, המתורגמת בציוריו לשפה חזותית עשירה ומגוונת. בחלק מן העבודות ניתן לצפות במראותיה של רחובות לפני שהייתה לעיר של מגדלים, כאשר פה ושם עוד נותרו בה מרחבים ירוקים ופרדסים שטרם נכרתו. באחת מהעבודות הנוסטלגיות נראית התחנה המרכזית הישנה של העיר, לפני שהפכה ל”קניון רחובות“. רבות מהעבודות מתארות את מכון ויצמן, הפנינה של רחובות, ”בועה“ שגם בה לבלב הירק שנים רבות; כיום, עם התרחבות המכון, מתווספים לו עוד ועוד בניינים המשתלטים על נופו, אף כי הם נבנים בתשומת לב רבה ובהשקעה גדולה.

שמואל שיחור, בספרו הנה הם באים, מתאר את הגבעה ברחובות שבה בחר חיים ויצמן להשתקע. בהיותו תלמיד גימנסיה בפינסק, שאחז בהשקפה ציונית נלהבת, נפוצה שמועה כי יהודי נכבד בשם ר' אהרון אייזנברג עומד לעלות לארץ ישראל לשיבת קבע. חשובי העיר התכנסו למסיבת פרידה בביתו. ויצמן, שאז איש לא הכירו עדיין, חש התרגשות גדולה, הגיע לפתח הבית והציץ דרך חור המנעול כדי לראות את זיו פניו של המכובד. מאז חלפו שנים וחלומו הציוני של ויצמן הפך למציאות. עם הגיעו ארצה בביקורו הראשון אל העיר רחובות הזמן אל ביתו של אייזנברג כאורח כבוד. כאשר החליט להקים בארץ את ביתו, הוא תר אחר מקום לחיות בו:

”ושוב נשאוני רגלי לרחובות, והייתי מהלך בסביבה, מטפס על גבעות, מציץ בכרמים, שגפניהם החלו חרבים, מפשפש פה ושם, עד שעמדו רגלי על גבעה אחת, שנשקפה אל מרחבים נפלאים, לא הרחק מהמקום שהועדנו למכון. ואז אמרתי בלבי זה המקום. חקרתי בדבר וגיליתי שאכן עומד המקום למכירה. שלחנו שליחים וקבענו מחיר ורק לאחר מכן נתגלה, שהמקום אשר איוותי לי למושב נחלתו של ר' אהרון איזנברג הייתה. הנה מה שצפוי לנער המציץ בחורי מנעולים.”³

והנה כיום, מתוך אותה מושבה, מתוך אותו קומץ אנשים שהחל במלאכת הבנייה, צמחה רחובות לעיר גדולה, עיר המדע, החוגגת 120 שנים לקיומה. שלום פלש, כאמן מקומי איכותי, מיטיב לצייר אותה, להחיות את עברה וללכוד את שכבותיה ההיסטוריות, לצד מאפייניה העכשוויים.

אורה קראוס, אוצרת התערוכה

^[1] ס. יזהר, שישה ספורי קיץ, רחיצה בבריכה, זמורה ביתן, מוציאים לאור, 1990

^[2] נחום גוטמן, החופש הגדול או תעלומת הארגוים, הוצאת עם עובד, תל-אביב,

^[3] הנה הם באים, שמואל שיחור, הוצאת שוקן, 1958 2000

נופים מכאן - שלום פלש

שלום פלש, תושב רחובות, צייר ותיק - בוגר אסכולת בוסטון הריאליסטית ואחד מצייריה הריאליסטים החשובים של ישראל כיום, מציג בתערוכה מבחר עבודות המתארות את חלקיה האורבניים של העיר לצד נופיה הכפריים. הוא מתעד את עירו ומלווה אותה בהתפתחותה, כאילו הוא מצייר דיוקן של אדם קרוב לו. אף על פי שפלש גר ברחובות כבר שנים רבות, הוא "מגיע אליה" כמעט מדי בוקר ומתחיל במלאכה של התבוננות והתרשמות. הוא מרבה לצייר בפורמט רחבי המזכיר גלויה, אך למרות זאת נופיו אינם "נוסטלגיים" אלא עוסקים בתיאורי חוויות ובתיעוד של מפגשים, כאפוס המסופר בשפה אישית פיוטית.

פלש סופג את האווירה של המקומות שבהם הוא שוהה, מתמרן בין ההיבטים הפיגורטיביים והנרטיביים של הסביבה המתוארת לבין תחושות הבטן האסוציאטיביות המתעוררות בו. יצירתו היא בגדר ביטוי נפשי לחוויותיו ולסביבות המשפיעות עליו. בסיווריו בנופי הארץ הוא מגלה ערנות לאוה, למזג האוויר ולטונליות של צבעי המקום וכך מתווה את פירושו לנוף המקומי. בתהליך זה הוא יוצר דיאלוג בין המציאות עצמה לבין האופן שבו היא מוצגת ונתפסת בחושים. בהתבוננתו מגלה פלש את העולם הנראה בכל יום מחדש, בדומה לצייר נחום גוטמן שהיה עד בילדותו להתהוותה של תל אביב וחווה אירועים מכוננים.

פלש, שגדל בקיבוץ נצר סירני, חווה כמו גוטמן אירועים היסטוריים הקשורים להתגבשותו של היישוב העברי בארץ. הוא מצייר את חבלי הארץ האהובים עליו - המרחב האורבני של גוש דן ומישור החוף הדרומי בואכה לאזור השפלה, הנושק להרי ירושלים במזרח. בתוך כך העיר רחובות ושטחיה הכפריים הופכים בציוריו למושא של אהבה וזוכים לביטוי רווי צבעוניות עשירה ואנרגיות רעננות. בראיון שנערך עם ידידו הסופר דן צלקה תיאר פלש את מסירותו למלאכת הציור:

"לעולם לא אתרגל לקום שוב בזמן נורמלי, אני מתעורר אוטומטית לפני חמש בבוקר כדי לנסוע. לפעמים הרוח מעיפה אותי עם הבד, השמש וזיהום האוויר צורבים את העיניים. הרוח חזקה וצריך לקשור את הבד. לעיתים, הרוח מעיפה את הבד בדיוק כשאני מצייה, וכתם הצבע נוחת במקום אחר...

הנושא הציורי עוזר לי להתפתח בכיוון חדש ומפתיע, ויותר מאשר אני מצייר את הציורים, הם מציירים את עצמם; והפתרונות אינם צפויים".

התבוננות מעמיקה בעבודותיו של פלש מגלה את הקשר ביניהן, כמעין זיקה מוזיקלית בין וריאציות ומוטיבים שונים - זיקה המתפתחת במהלך כל יצירתו. כאמן העוסק בציור על פי התבוננות ישירה, הוא מחויב לבחון את גבולות התפיסה ציורית ואת הצורך בחידוש, כתהליך הכרוך בקשיים על פי עדותו. כאשר מביטים בציוריו שנוצרו לאורך השנים ניתן להבחין בשוני הרב ביניהם, אף כי היד המצירת היא אותה יד והנופים הפיזיים דומים. אותו

נוף, שהאמן צייר כבר עשרות פעמים, נתפס כיום בעיניו באופן אחר לגמרי. פלש מסביר כי חלו שינויים מסוימים בנופים אלו, אולם השינוי הגדול והמרכזי התחולל באופן הדרגתי בתפיסתו החזותית. בהתייחסו לנושא זה, הוא מסביר כי התפיסה האנושית החזותית משתנה במהלך השנים באופן טבעי; כיוון שהוא, כצייר, עושה שימוש רב יותר בתפיסה זו, אותם נופים מתוארים בעבודותיו באופן שונה בחלוף השנים.

ציוריו של פלש משקפים אופני התבוננות שונים: לעתים הוא מביט מרחוק בסביבה המתוארת; לעתים מבטו קרוב - התבוננות המייצרת אובייקטיביות אשר מנטרלת את הפן האישי-הרגשי ויוצרת לכאורה ריחוק מסוים. מכל מקום, מגוון המבעים הנפשיים הללו מייצג היכרות מעמיקה ומיוחדת במינה של אמן עם נופי הארץ האהובים עליו ועם מראותיה של העיר רחובות, אשר הפכו למעין "נופים פרטיים" בעבודותיו. ביצירות אלו פלש חולק עמנו, הצופים, את עולמו ומספר לנו באופן מגוון ומרובה פנים על עולמנו - על המקום שבו אנו חיים.

דניאל כהנא-לוינזון - אוצר

מבט על רחובות מטירת שלום, 2009, שמן על בד, 30x120 ס"מ

מבט מרחובות מגאליה, 2009, שמן על בד, 20x76 ס"מ

הגלריה העירונית לאמנות

מרכז התרבות ע"ש מ. סמילנסקי, רחובות

עיריית רחובות, אגף חינוך, תרבות נוער וספורט

קרן רחובות

בתמיכת מנהל תרבות, משרד התרבות והספורט - מחלקת אמנות פלסטית

צילום העבודות: רמי צלקה | עריכה לשונית: ירון דויד | עיצוב והפקה: דני שחם

אוצרת ומנהלת הגלריה: אורה קראוס artora@rehovot.muni.il

מ ר ץ 2 0 1 0